

könyv
könyvtár
könyvtáros

1999
július

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

---

8. évfolyam 7. szám

1999. július

Tartalom

Könyvtárpolitika

Berke Barnabásné: A nemzeti bibliográfiai ajánlások megújítása	3
A nemzetiségi könyvtári ellátás a Nyugat-Dunántúlon	15
Pallósiné Toldi Márta: Nemzetiségi könyvtári ellátás a Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár tevékenységében	16
Kiss Gábor: Nemzetiségi ellátás Zala megyében	21
Szalai Gáborné–Tuba László: Nemzetiségi könyvtárak Győr-Moson-Sop- ron megyében	23

Konferenciák

Fejős László: A Networkshop '99 számítástechnikai konferencia (2. rész)	27
Lipócziné Dr. Csabai Sarolta: Erich Kästner, a német gyermekkultúra ma- gyarországi követe	44

Extra Hungariam

Hadrovics Gábor: Látogatás a Londoni Nemzetközi Könyvvásáron és a Libtech '99-en	48
--	----

Könyv

Fülöp Géza emlékkönyv	50
Az Informatikai és Könyvtári Szövetség hírei	53
Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz	55

From the contents

Zsuzsa Berke: The Brush-up Recommendations on National Bibliography (3);
Questions on Library Supply of Hungarian National Minorities (Papers) (15)

Cikkeink szerzői

Berke Barnabásné, az OSZK főosztályvezetője; *Fejős László*, az OSZK–KMK munkatársa; *Hadrovics Gábor*, a Rendőrtiszti Főiskola Könyvtára munkatársa; *Kiss Gábor*, a Zala Megyei Könyvtár igazgatója; *Lipócziné dr. Csabai Sarolta*, a Kecskeméti Tanítóképző Főiskola tanszékvezető docense; *Pallósiné Toldi Márta*, a Vas Megyei Könyvtár igazgatója; *Szalai Gáborné*, a Győr-Moson-Sopron Megyei Könyvtár munkatársa; *Tuba László*, a Győr-Moson-Sopron Megyei Könyvtár igazgatója

Szerkesztőbizottság:

Biczák Péter (elnök)

**Borostyániné Rákóczi Mária, Kenyéri Kornélia,
Poprády Géza, dr. Tóth Elek**

Szerkesztik:

Győri Erzsébet, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791

Közreadja: az Informatikai és Könyvtári Szövetség, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Monok István**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Készült az OSZK Nyomdaüzemében

Felelős vezető: **Burány Tamás**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív. Munkaszám: 99.149

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár

Előfizetési díj 1 évre 3000 forint. Egy szám ára 250 forint

HU–ISSN 1216-6804

Párizs 1977 – Koppenhága 1998

A nemzeti bibliográfiai ajánlások megújítása

1998. november 25. és 27. között háromnapos nemzetközi konferenciát szervezett az IFLA (International Federation of Library Associations) a *nemzeti bibliográfiai szolgáltatásokról* Koppenhágában az Egyetemes Bibliográfiai Számbavétel és Nemzetközi MARC Program (Universal Bibliographic Control and International MARC Core Program = UBCIM) keretében. A konferencia beceneve az International Conference on National Bibliographic Services névből alkotott betűszó: *ICNBS* volt.

1977-ben Párizsban az Unesco támogatásával rendeztek utoljára nemzetközi bibliográfiai kongresszust. Ekkor fogalmazták meg azokat az ajánlásokat, amelyek az elmúlt 20 évben alapvetően befolyásolták a nemzeti bibliográfiai központok tevékenységét, és amelyek követése a gyakorlatban a könyvtárak közötti bibliográfiai adatszere jelentős fejlődését eredményezte szerte a világon. Ugyanakkor a bibliográfiai munkában drámai változások és kihívások következtek be, nemcsak azért, mert szaporodott és egyre inkább szaporodik az elektronikus és online hozzáférésű dokumentumok száma, hanem azért is, mert megjelenésükkel jelentősen bővült a nemzeti bibliográfiák gyűjtőköre. Hogyan lehet ezeket kezelni, számbavenni és megőrizni az utókor számára?

A konferencia célja kifejezetten az 1977-es párizsi ajánlások felülvizsgálata és korszerűsítése volt.

A konferenciát a Királyi Könyvtári és Információtudományi Főiskola terméiben tartották, a Dán Királyi Könyvtár és a Dán Könyvtári Központ szervezésében és védnöksége alatt.

A rendezvényt megelőzően levelező listát hoztak létre, amelyen a résztvevők feltehettek kérdéseiket, észrevételeiket. Fenntartottak egy WEB lapot is, amelyen néhány előadás előzetes szövegét közzétették, ezeket ki lehetett nyomtatni, majd itt kaptak helyet az új ajánlás szövegváltozatai egészen a végleges megfogalmazás közzétételéig. A WEB lap 1999 júniusában még elérhető volt a következő címen: *URL: <http://www.ifla.org/VI/3/icnbs.htm>*.

A résztvevők körét úgy határozták meg a szervezők, hogy meghívást kaptak valamennyi ország vagy régió nemzeti bibliográfiai ügynökségének vezető munkatársai. A kevésbé fejlett országok és több közép-kelet-európai ország szakértői támogatást kaptak – vagy útiköltség térítés, vagy részvételi díj formájában. E beszámoló írójának is így sikerült elutaznia: a repülőjegy árát a konferencia titkársága fedezte, a részvételi díjat, 2000 dán koronát pedig a Soros Alapítvány pályázata révén kapta meg. Annak ellenére, hogy a konferencia „zártkörű” volt, közel 120-an gyűltünk össze a világ minden tájáról, Venezuelától Észtorszáig,

Angolától Kazahsztánig. Az európai, az Egyesült Államok-beli, Új-Zéland-i, japán és kínai nemzeti bibliográfiai szakértők mind-mind jelen voltak.

Az előkészítő munkálatok és a szervezés majd' egy évet vett igénybe, így sikerült a rendelkezésre álló időt megtölteni komoly szakmai tartalommal, eredményes műhelymunkával, és minden programot percre pontosan, zökkenőmentesen lebonyolítani.

Még messzebbre nyúltak vissza az előkészületek abból a szempontból, hogy több összefoglaló tanulmány jelent meg és elemző előadás hangzott el, amelyek a nemzeti bibliográfiai gyakorlatokat és megoldásokat összehasonlítva nemzetközi áttekintést nyújtottak a jelenlegi kötelespéldány jogszabályokról, a bibliográfiai rekordok terjesztéséről és cseréjéről, a nemzeti bibliográfiák gyűjtőköréről. Az elemzések – az Országos Széchényi Könyvtár által kitöltött kérdőívek alapján – tartalmazzák a magyarországi adatokat is. Az összehasonlítás tükrében nem kell szégyenkeznünk, egyáltalán nem vagyunk elmaradva.

A konferencia előkészítő bizottságának elnöke, Ross Bourne úr az ünnepélyes megnyitón úgy emlékezett, hogy a konferencia megrendezésének gondolata az IFLA 1992-es New Delhiben tartott rendezvényén született meg. Ross Bourne több évtizedes tapasztalatával a British Library-ben és az IFLA Egyetemes Bibliográfiai Számbavétel Programjának elnökeként ezzel a konferenciával, az ajánlások kidolgozásának módszerével, majd az ajánlások véglegesítésével – fogalmazhatok így – feltette a koronát életművére. 1975-től jegyezte el magát a bibliográfiai munkával, az ISBD szabványokkal, a MARC formátumokkal. A konferenciát bevezető beszédében kifejezte azt a reményét, hogy a nemzeti bibliográfiai szolgáltatások megtartják döntő fontosságukat a változó körülmények között a jövőben is, és eszközei lesznek a kulturális örökség őrzésének, hozzáféréseinek, dokumentálásának. Úgy gondolja – mondta –, hogy az ajánlások áttekintése és felújítása tulajdonképpen az eredeti célkitűzések megerősítése lesz.

A tervező bizottság tagjai olyan nemzetközi tekintélyű szakértők voltak, mint Marcelle Beaudiquez és Françoise Bourdon, a Bibliothèque nationale de France vezető munkatársai, Barbara Bell, az ohioi College of Wooster bibliográfiai szakértője, a nemzeti bibliográfiákról készült legújabb világ-összeállítás szerzője; Ingrid Parent, a Kanadai Nemzeti Könyvtár szerzeményezési és bibliográfiai szolgálatának igazgatója; Mona Madsen, a dán Királyi Könyvtári és Információ-tudományi Főiskola osztályvezetője és Marie France Plassard, az IFLA UBCIM Program vezetője a frankfurti Deutsche Bibliothekben. A vendéglátó intézmények közül a Dán Királyi Könyvtár – egyben nemzeti könyvtár igazgatója, Erlend Kolding Nielsen úr üdvözölte a megjelenteket.

A konferencia első napján elhangzott előadások kellő háttérrel nyújtottak az ajánlások áttekintéséhez. *Marcell Beaudiquez* a 21. század bibliográfiai szolgáltatásait elemezte. Előadásának alcíméül a „fejlődés és forradalom” kifejezéseket választotta. Tulajdonképpen azokat a kérdéseket feszegette, amelyekkel minden nemzeti könyvtárnak és nemzeti bibliográfiai központnak szembe kell néznie, és amelyekre választ is kell találni: ha a nyomtatott dokumentumok és az ún. nem hagyományos dokumentumok (non-book materials) kötelespéldány szolgáltatását, számbavételét és a rekordok szolgáltatását meg is oldottuk – mindig komoly anyagi problémákkal küszködve –, egyáltalán nem biztos, hogy ezekkel a hagyó-

mányos eszközökkel tudjuk megközelíteni az elektronikus dokumentumok bibliográfiai szempontú kezelését. Egyrészt a legtöbb országban nincs ezekre vonatkozó köteleespéldány jogszabály – legfeljebb a valamilyen fizikai hordozón megjelentekre –, másrészt feldolgozásuk rendkívül eszköz- és munkaidőigényes. Az online dokumentumok esetében azonban a kiválasztás kritériumait is meg kell majd határozni, és feltehetően be kell vezetni a tartalom szerinti szelekciót. Meg kell határozni az online dokumentum fogalmát: azt, hogy melyeket vegyük számba ezek közül; mi legyen megőrzésük módja; milyen együttműködést lehet kialakítani a kiadókkal. Felhívta a figyelmet arra is, hogy sok helyen váltották fel a nyomtatott bibliográfiát (bibliográfiai füzeteket) elektronikus, például CD-ROM-on megjelenő verziókkal, és anyagi okoknál fogva a nyomtatotról lemondanak. Ezért újra hangsúlyozni kell az ajánlásokban a nemzeti bibliográfiával szemben támasztott követelményeket a tartalomra, a formára, a megjelenési gyakorlatára és a használati útmutató közlésére vonatkozóan.

Az előadást követő hozzászólások még több problémát soroltak fel, amelyeknek zöme az elektronikus kiadványok kezelésére vonatkozott. Sajnálták, hogy a kiadói oldal képviselőit nem gondolták, és javasolták egy újabb, a részvételükkel bővített nemzetközi fórum megszervezését.

Grethe Jacobsen is hasonló kérdéseket feszegetett előadásában, és a dán gyakorlatot ismertette. A nemzeti bibliográfiai gyűjtőkörrel kapcsolatban határozott állásfoglalást fejtett ki: a nemzeti bibliográfiában kell feltárni mindazon dokumentumokat, amelyek az országhatáron belül jelennek meg, azokat, amelyeket az országhatáron kívül állítanak elő, de az országon belüli terjesztési céllal, valamint azokat, amelyek bárhol is jelennek meg, az adott nemzettel kapcsolatosak. A hálózaton lévő dokumentumok közül a statikus dokumentumokat lehet tölteni egy szerver gépre, ha megőrzésre választják ki ezeket (ahogyan a svédek teszik), de véleménye szerint ez egyrészt rendkívül drága, másrészt copyright oldalról sem tekinthető még megoldottnak. Szabályzatokat, szabványokat és megállapodás-mintákat kell kidolgozni a kiadói oldal részvételével, és sürgetni kell bevezetésüket a következő területeken: keresőmotorok fejlesztése, metaadat szabványok alkalmazása, a WEB-dokumentumok kiválasztása, az ezekre vonatkozó kötelesepéldány szabályok megalkotása.

Az előadást követő heves vita során még az is felvetődött, meddig tartja a kezében Bill Gates a dolgok menetét, s mi történik, ha az Internet Task Force más utat jelöl ki. Javaslatként hangzott el, hogy a hálózati dokumentumok azonosító rendszereinek: egységes forrás elnevezés (Uniform Resource Name = URN) és digitális tárgy(dokumentum)azonosító (Digital Object Identifier = DOI) kezelését vállalják fel a nemzeti bibliográfiai ügynökségek. Ha ezt megteszik, lehetőség kínálkozik az azonosított dokumentumok számbavételére. Svéd álláspont szerint szükség van a hálózati dokumentumok archiválására és szolgáltatásukra, de csak rendkívül szigorú válogatást követően.

Olivia Madison a bibliográfiai szabványok történetével és elméletével foglalkozott előadásában, megkülönböztetve a leíró elemeket és a besorolási elemeket, és az utóbbiakat a leíró elemek szervező elemeiként határozta meg. Modelleket vázolt fel, amelyek alapján a felhasználói igényeket ki lehet elégíteni, és elő lehet segíteni a rekordok nemzetközi használatát.

A bibliográfiai rekordok terjesztéséről és cseréjéről *Robert Smith* tartott beszámoló a British Library gyakorlata alapján. Azt hangsúlyozta, hogy az együttműködés egyre kiterjedtebb a nemzeti bibliográfiai ügynökségek és a privát kiadói szféra között.

Giuseppe Vitiello vállalkozott arra, hogy világtétekintést nyújt összefoglaló és összehasonlító táblázatokkal illusztrálva a kötelespéldány szolgáltatás és a nemzeti bibliográfiai szolgáltatások összefüggéseiről. Bemutatta az e téren bekövetkezett óriási fejlődést, és rámutatott arra, hogy a dokumentumok megőrzésében, a bibliográfiai rekordok elkészítésében és terjesztésében egyre inkább együttműködési tendenciák mutatkoznak.

A konferencia második napjának délutánján Ross Bourne műhelymunkát szervezett. Különböző témacsoportokat jelölt meg, s a résztvevők jelentkezettek, hogy melyik műhely munkájához kívánnak csatlakozni az alábbiak közül:

1. Milyen mértékben vehetnek részt a nemzeti könyvtáron kívül más testületek a nemzeti bibliográfia létrehozásában;
2. Be lehet-e iktatni a nemzeti bibliográfiába az Internet dokumentumokat;
3. A szabványok jövője az Internet korszakban;
4. Megengedhető-e (megvalósítható-e), hogy a nemzeti bibliográfia mindent számba vegyen, ami csak megjelenik;
5. A kötelespéldány szolgáltatás jövője;
6. A nyomtatott nemzeti bibliográfia jövője.

Másnap reggelre a munkacsoportokban megfogalmazott javaslatokat mérlegelve elkészült az ajánlások nyers tervezete. Ennek minden pontját megvitatta a résztvevők teljes köre, érvek és ellenérvek, módosító javaslatok hangzottak el. Ross Bourne az élő vita során helyben szövegezte újra az egyes pontokat mindaddig, amíg egyetértés nem született.

A PÁRIZSI ÉS A KOPPENHÁGAI AJÁNLÁSOK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

Párizs:

Elfogadva az Egyetemes Bibliográfiai Számbavétel koncepcióját mint hosszú távú programot a bibliográfiai információk számbavételének és cseréjének világméretű rendszerré való fejlesztésére,

Koppenhága:

Helyeselve az Egyetemes Bibliográfiai számbavétel koncepcióját mint hosszú távú programot a bibliográfiai információk számbavételének és cseréjének világméretű rendszerré való fejlesztésére;

Párizs:

Hangsúlyozva a nemzeti bibliográfiai számbavétel biztosításának szükségességét mint az egyetemes bibliográfiai számbavétel előfeltételét,

Koppenhága:

Hangsúlyozva, hogy szükség van a nemzeti bibliográfiai számbavétel megerősítésére mint az egyetemes bibliográfiai számbavétel előfeltételére;

Párizs:

Elismerve a nemzeti bibliográfia jelentőségét a nemzeti bibliográfiai számbavétel biztosításának fő eszközeként, az alábbi ajánlásokat terjeszti elő:

Koppenhága:

Felesmelve a nemzeti bibliográfia jelentőségét abban, hogy az a publikált nemzeti örökség teljes lejegyzésének és a hatékony bibliográfiai számbavételnek legfontosabb eszköze;

Koppenhága:

Megerősítve, hogy a nemzeti könyvtáraknak és a nemzeti bibliográfiai ügynökségeknek teljes mértékben felelősséget kell vállalniuk a szabványok összehangolásáért és foganatosításáért még akkor is, ha munkájukat más ügynökségekkel együttműködésben végzik;

Koppenhága:

Újból megerősítve a kötelezpéldány-szolgáltatás jelentőségét mint olyan eszközt, amely biztosítja az állam (az ország) kulturális és szellemi örökségének, nyelvi sokféleségének megőrzését és hozzáférhetővé tételét a jelen és a jövő felhasználói számára, a következő ajánlásokat terjeszti elő:

KÖTELESPÉLDÁNY- SZOLGÁLTATÁS

Párizs:

1. A tagállamok vizsgálják meg érvényben lévő kötelezpéldány jogszabályukat, és fogalmazzák meg követelményeiket a jelenlegi és a jövőbeni ellátással kapcsolatban, hogy ki tudják fejleszteni és fenn tudják tartani a nemzeti bibliográfiai számbavételt; ahol erre szükség van, módosítsák a meglévő jogszabályt;

Koppenhága:

1. A tagállamok *sürgősen* vizsgálják meg érvényben lévő kötelezpéldány jogszabályukat, és ítélik meg, hogy a szolgáltatásra vonatkozó előírások mennyire felelnek meg a jelen és a jövő követelményeinek; ahol erre szükség van, módosítani kell a jogszabályt;

Párizs:

2. Azok a tagállamok, amelyekben nincs kötelezpéldány szolgáltatás, vizsgálják meg bevezetésének lehetőségeit a nemzeti bibliográfiai számbavétel megerősítésének eszközeként;

Koppenhága:

2. Azokban az államokban, ahol még nincs kötelezpéldány jogszabály, sürgesék annak bevezetését;

Párizs:

3. Az új kötelezpéldány törvények vagy törvény értékű rendeletek nyilvánítsák ki a kötelezpéldány szolgáltatásnak a nemzeti bibliográfiával kapcsolatos célját; biztosítsák, hogy a beszolgáltatott példányok feleljenek meg a nemzeti könyvtári rendszer követelményeinek; szóhasználatukban és szövegezésükben legyenek

olyan átfogóak, hogy felöleljék mind a már létező információs tartalommal bíró kiadványtípusokat, mind azokat, amelyek majd várhatóan megjelennek; foglalják magukba a törvény betartásához szükséges intézkedéseket;

Koppenhága:

3. A kötelespéldány törvényeknek vagy törvény értékű rendeleteknek meg kell határozniuk a kötelespéldány szolgáltatás célját; biztosítaniuk kell, hogy a beszolgáltatott példányok alkalmasak legyenek a leírt célok elérésére; szóhasználatukban és szövegezésükben olyan átfogónak kell lenniük, hogy felöleljék a már létező információ értékkel bíró dokumentumtípusokat és azokat is, amelyeket a későbbiekben fejlesztenek ki; foglalják magukba a törvény betartásához szükséges intézkedéseket. A jogszabályoknak figyelembe kell venniük annak lehetőségét, hogy a kötelespéldányokért vállalt felelősség megosztható több nemzeti intézmény között;

Párizs:

4. Az Unesco gondoskodik egy olyan modellértékű törvénytervezet kidolgozásáról, amely alapul szolgál a tagállamok számára a nemzeti bibliográfiai számbavétel megvalósításában, és amely figyelembe veszi a szerzői jogvédelem és a kötelespéldány közötti kapcsolatot; *(Koppenhágában nem ismétlődik).*

A NEMZETI BIBLIOGRÁFIA GYŰJTŐKÖRE

Párizs:

5. A nemzeti bibliográfiákkal szemben támasztott minimális követelmény, hogy a nemzeti dokumentumtermésből közöljék a könyvek, az új indulású és a címváltozott időszak kiadványok, valamint a hivatalos kiadványok tételeit; a regisztrálást, amilyen gyorsan csak lehetséges, terjesszék ki a többi kiadványtípusra a nemzet könyvtári közösségének igényei szerint, a nemzeti bibliográfiai központ rendelkezésére álló erőforrásoknak megfelelően. Ha a nemzeti bibliográfiai központok nyelvi, kulturális vagy más megfontolások alapján olyan kiadványokat is regisztrálnak, amelyek nem képezik a nemzeti kiadványtermés részét, ezeket a tételeket meg kell különböztetni;

Koppenhága:

4. A nemzeti bibliográfiák gyűjtőköre terjedjen ki a kurrens nemzeti kiadványtermésre, és ahol megvalósítható, a retrospektívra is. Ha szükség van rá, a nemzeti bibliográfiai ügynökség határozza meg és hozza nyilvánosságra a válogatási szempontokat; (lásd Párizs: 7.)

Párizs:

6. A nemzeti bibliográfiának tartalmaznia kell az országon belül megjelent valamennyi idegen nyelvű vagy írásrendszerű dokumentumot, s ha csak egy mód van rá, ezeket a tételeket azon a nyelven, illetve írásrendszerben közöljék, amelyen a dokumentum megjelent;

Koppenhága:

5. A nemzeti bibliográfiának számba kell vennie az országon belül bármely nyelven vagy írásrendszerben megjelent dokumentumot, és ha csak egy mód van

rá, a tételeket azon a nyelven illetve írásrendszerben közölje, amelyen a dokumentum megjelent;

Párizs:

7. További vizsgálatra van szükség a dokumentumok egyéb típusainak meghatározásához és a nemzeti bibliográfiában való szerepeltetésük sorrendjére vonatkozó javaslatához. *(Koppenhágában ezt a megfogalmazást nem erősítették meg.)*

A NEMZETI BIBLIOGRÁFIA MEGJELENÍTÉSE ÉS IDŐSZERŰSÉGE

Párizs: „A nyomtatott nemzeti bibliográfia megjelenítése és periodicitása”

8. A nyomtatott nemzeti bibliográfia legalább negyedévenként jelenjen meg, és kövesse éves kumuláció;

Koppenhága:

6. Tekintve, hogy lehetővé vált a nemzeti bibliográfia változatos formátumokban való terjesztése, ezek közül a felhasználói igényeknek leginkább megfelelő nemzeti bibliográfiai szolgáltatásokat kell nyújtani, figyelembe véve a speciális felhasználói igényeket is, és a kialakított formátumoknak követniük kell a nemzetközileg elfogadott szabványelírásokat. A terjesztett formátumok közül legalább egyet állandóan hozzáférhetővé kell tenni, és ennek alkalmasnak kell lennie az archiválásra és a megőrzésre;

Koppenhága:

7. A publikált dokumentumokat megjelenésüket követően a legrövidebb időn belül kell közölni a nemzeti bibliográfiában. Hangsúlyt kell helyezni a hatékony terjesztésre és arra, hogy ez a formátum a felhasználói igényeknek leginkább megfelelő gyakorisággal és rendszerességgel legyen felújítva, hogy ezáltal a nemzeti bibliográfiában regisztrált kiadványokat kétsédelem nélkül lehessen beszerezni;

Párizs:

9. Minden egyes nyomtatott szám feleljen meg az alábbi követelményeknek:
- nemzetközi papírméret (ajánlott az A/4) használata;
  - a borítón és/vagy a címloldalon világos és egyértelmű tipográfiával tüntessék fel:
    - a bibliográfia címét;
    - a tárgyidőszakot, amelyet a szám felölel;
    - a megjelenés helyét;
    - a kiadó nevét;
    - a megjelenés idejét;
    - az ISSN-t a jobb felső sarokban;
  - a címlap verzőján fel kell tüntetni:
    - a szerzői jogi (copyright) információkat;
    - az előzetes bibliográfiai tételt (CIP);
    - a hozzáférhetőségre, az árra és a nyomtatásra vonatkozó adatokat;

- legalább minden negyedéves szám tartalmazzon bevezetést;
- törzsrészt (bibliográfiai tételeket);
- mutatókat (évente kumulálva) a törzsrész kiegészítéseképpen;

Koppenhága:

8. Az előállított formátumok minden egyes számának – azonosítási célokból – tartalmaznia kell a következő információkat:

- a bibliográfia címe;
- a tárgyidőszak, amelyet a szám felölel;
- a kiadó székhelye és neve;
- a megjelenés ideje;
- nemzetközi azonosító száma;
- copyright adat;
- előzetes bibliográfiai tétel (CIP), amennyiben alkalmazzák;
- terjesztési adatok és ár;

Párizs:

10. A bevezetésben részletesen kell ismertetni:

a közölt tételek alapját, pl.: a tételek a nemzeti könyvtárhoz a kötelespéldány jogszabály előírásainak megfelelően beszolgáltatott példányok alapján készültek; a gyűjtőkört, felsorolva a kivételeket; a megjelenés gyakoriságát; a bibliográfia szerkezetét; a felhasznált bibliográfiai és katalogizálási segédleteket; a szakkifejezéseket meghatározásukkal együtt és a rövidítések jegyzékét; a szakrendi elrendezés szabályait (ha azt alkalmazzák); a transliterálás szabályait (ha használják); a besorolási szabályokat;

Koppenhága:

9. A fentiekén kívül a nemzeti bibliográfiában bevezetést és ha mód van rá, felhasználói útmutatót kell közölni. Ha szükséges, például elektronikus kiadvány esetében, ezek önálló megjelentetése is kívánatos lehet. A következő részleteket kell ismertetni:

- a közölt tételek alapját, pl. a tételek a nemzeti könyvtárhoz a kötelespéldány jogszabály előírásainak megfelelően beszolgáltatott példányok alapján készültek;
- a gyűjtőkört, felsorolva a kivételeket;
- a megjelenés gyakoriságát;
- a bibliográfia szerkezetét;
- az alkalmazott bibliográfiai és osztályozási szabályzatokat, beleértve a helyi és nemzeti kiegészítéseket;
- a szakkifejezéseket meghatározásukkal együtt és a rövidítések jegyzékét;
- a szakrendi elrendezés szabályait (ha azt alkalmazzák);
- a transliterálás szabályait (ha használják);
- a besorolási szabályokat;
- a működési követelményeket, ha szükséges;

Párizs:

11. A nyomtatott nemzeti bibliográfia kurrens számainak anyagát valamely nemzetközileg használt osztályozási rendszernek megfelelően kell elrendezni, míg a kumulációk elrendezéséről a nemzeti bibliográfiai központok saját belá-

tásuk szerint dönthetnek. *(Koppenhágában ezt a megfogalmazást nem erősítették meg.)*

Koppenhága:

10. A nemzeti bibliográfiában közölt tételeket nemzetközileg elfogadott szabványok alapján kell elkészíteni, és olyan elrendezésben és elérési pontokkal kell ellátni, amelyek a felhasználói igényeknek megfelelnek, és amelyek a terjesztett formátum sajátosságaival összhangban vannak;

Párizs:

KATALÓGUSCÉDULÁK

12. Nemzetközi vizsgálatot kell folytatni a nemzeti bibliográfiai központok által előállított katalóguscédulák mennyiségéről és felhasználásukról; ugyanígy arról is, kívánatos-e nemzetközi szabvány kidolgozása a katalóguscédula fizikai formájára. *(Koppenhágában ezt a megfogalmazást nem erősítették meg.)*

AZ ALKALMAZOTT NEMZETKÖZI SZABVÁNYOK

Párizs:

13. A nemzeti bibliográfiai központ felelőssége a nemzeti dokumentumtermés legteljesebb bibliográfiai tételeinek az elkészítése, követve a nemzetközi katalógizálási alapelveket és alkalmazva a nemzetközi bibliográfiai szabványokat, különösképpen az ISBD-ket, csatlakozva a nemzetközi számozási rendszerekhez, az ISBN-hez és az ISSN-hez;

A nemzeti bibliográfiai központnak kell a nemzetközi irányelveknek megfelelően fenntartania az egységes besorolási adatok rendszerét a személynevekre, a testületi nevekre és a címekre vonatkozóan;

Döntenie kell valamely nemzetközileg használt osztályozási rendszer bevezetése mellett;

Koppenhága:

11. A nemzeti bibliográfiai ügynökségnek felelősséget kell vállalnia a nemzeti kiadványtermés részletes bibliográfiai tételeinek elkészítéséért (vagy e tevékenység koordinálásáért), alkalmaznia kell a nemzeti és nemzetközi katalógizálási szabványokat és alapelveket, a kiadványazonosító számrendszereket, mint amilyen az ISBN és az ISSN, az átírási szabályokat, az egységesített besorolási adatok karbantartását, az osztályozási rendszereket, a metaadatokat és a digitális objektumok állandó megnevezését;

Párizs:

14. Az új katalógizálási szabályok, leírási és osztályozási gyakorlat bevezetését megelőzően a nemzeti bibliográfiai központnak gondoskodnia kell arról, hogy az országon belül a könyvtári közösség továbbképző tanfolyamok keretében megismerje az új gyakorlatot;

15. Speciális programokat kell indítani mind az egységesített besorolási adatok hagyományos vagy számítógépes nyilvántartására, hogy elősegítsék a nemzetközi bibliográfiai szabványok és irányelvek alkalmazását; mind a rövidített vagy minimális tételek bevezetésére, pl. a CIP (Cataloguing in publication

= katalógustétel a kiadványban) céljára; *(Koppenhágában már nem ez volt lényeges).*

Koppenhága:

12. A nemzeti bibliográfiai ügynökségeknek alkalmazniuk kell az IFLA munkacsoportja által az „alapszintű tétel” számára ajánlott adatelemeket. A munkacsoport jelentésének címe: Functional requirements for bibliographic records (A bibliográfiai rekordok funkcionális követelményei), Saur : Munich, 1998. UBCIM Publications New Series ; vol. 19);

Koppenhága:

13. A nemzeti bibliográfiai ügynökségnek vezető szerepet kell vállalnia a nemzeti és nemzetközi szabványok és alapelvek karbantartásában és felújításában, valamint a 11. pontban felsorolt bibliográfiai segédletek fejlesztésében, beleértve a besorolási adatokra vonatkozó szabványok, útmutatók és módszerek fejlesztésével kapcsolatos munkálatokat annak érdekében, hogy elősegítsék a besorolási adatok nemzetközi cseréjét;

Koppenhága:

14. Nemzeti és nemzetközi szinten sürgősen figyelmet kell fordítani a bibliográfiai csereformátumok egymás közötti kompatibilitására, konvertálhatóságára és elérhetőségére a könyvtárak, információs és kiadói közösségek számára, ügyelve arra, hogy a konverziós eljárás során valamennyi adatelem azonosítható legyen, és ne forduljon elő adatvesztés;

Koppenhága:

15. A nemzeti bibliográfiai ügynökségeknek támogatniuk kell a különböző kiadványtípusokra kidolgozott bibliográfiai szabványok folyamatos harmonizációs munkálatait, kezdve az időszaki kiadványokkal;

Párizs:

INFORMÁCIÓS RENDSZEREK

18. Meg kell vizsgálni a nemzeti bibliográfiák számára előállított tételek nemzeti inputként történő hasznosítását információs rendszerekben és viszont; (lásd Koppenhága 14.)

19. Komolyabb erőfeszítést kell kifejteni nemzeti és nemzetközi szinten, hogy a könyvtárak és a tájékoztatási rendszerek bibliográfiai csereformátumainak kompatibilitása megvalósuljon; (lásd Koppenhága 14.)

Párizs:

20. A tagországok hozzanak létre nemzeti és/vagy regionális ISDS központokat, ha lehetséges, a nemzeti bibliográfiai központon belül;

21. Tanulmányozni kell az ISDS regiszter és a nemzeti bibliográfiák időszaki kiadványokat leíró tételei közötti összefüggéseket, és az eredményeket figyelembe kell venni az ISDS Útmutató revíziójánál; *(Koppenhágában ezek hangsúlyozására már nem volt szükség).*

A SORON KÖVETKEZŐ FELADATOK

Koppenhága:

16. Az IFLA-nak támogatnia kell a meglévő útmutatók revízióját, előnyben részesítve az új és a jövőben megjelenő kiadványtípusokra vonatkozókat;

Párizs:

A FORRÁSOK MEGOSZTÁSA c. fejezet alatt szerepelt:

22. Vizsgálatot kell folytatni multinacionális bibliográfiák kiadásának lehetőségére azokon a területeken, ahol valamilyen oknál fogva nincs lehetőség nemzeti bibliográfiák megjelentetésére, illetve ahol azt meglévő földrajzi, nyelvi vagy kulturális kapcsolatok indokolják;

Koppenhága:

17. Az IFLA-nak támogatnia kell a többnemzetiségű bibliográfiák kibocsátására irányuló tanulmányokat azokon a területeken, amelyekben bármi oknál fogva nincs lehetőség nemzeti bibliográfiák megjelentetésére, illetve ahol azt földrajzi, nyelvi vagy kulturális kapcsolatok indokolják;

Párizs:

16. A kormányközi és a nemzetközi nem-kormányiszervek vezessék be a nemzetközi szabványoknak megfelelő katalógustételek közzését kiadványaikban;

17. A kormányközi szervezetek működjenek együtt valamennyi kiadványuk kurrens bibliográfiájának létrehozásában;

Koppenhága:

18. Az IFLA-nak bátorítania (szorgalmaznia) kell a kormányközi és a nemzetközi nem-kormányközi szervezeteket, hogy bibliográfiákban – lehetőleg sajátjukban – regisztrálják kiadványaikat a nemzetközileg elfogadott bibliográfiai szabványoknak megfelelően;

Párizs:

23. Fel kell kérni az Unesco-t és más arra alkalmas intézményeket, hogy támogassák nemzeti bibliográfiai központok alapításához szervezeti modell kidolgozását vagy nemzeti bibliográfiai előállítását, és nemzeti, regionális vagy nemzetközi szemináriumok és továbbképző programok szervezését.

Koppenhága:

19. Az IFLA-nak – ahol erre szükség van – segítenie kell a nemzeti bibliográfiai ügynökségeket saját nemzeti bibliográfiai tevékenységük létrehozásában, példának okáért: kísérleti rendszerek felállításában, nemzeti bibliográfiák megjelentetésére szolgáló útmutatók kidolgozásában, valamint nemzeti, regionális vagy nemzetközi szemináriumok és továbbképző műhelyek szervezésében;

Koppenhága:

20. A nemzeti bibliográfiai ügynökségeknek kezdeményezniük kell az új bibliográfiai szabványok és az új kötelempéldány jogszabályok létrejöttét, beleértve szemináriumok és tanfolyamok megszervezését annak érdekében, hogy mind a hivatásos bibliográfusok, mind a felhasználók megismerjék az új eljárásokat;

Koppenhága:

21. A nemzeti bibliográfiai ügynökségeknek rendszeresen értékelniük kell, milyen sikereket érnek el ezen ajánlások megvalósításában;

Koppenhága:

22. Erőfeszítéseket kell tenni annak érdekében, hogy azok a nemzeti bibliográfiai ügynökségek, amelyek nem rendelkeznek elektronikus eléréssel, ne kerüljenek hátrányos helyzetbe, és a nemzeti bibliográfiai hálózaton belül tudjanak működni;

Koppenhága:

23. Az IFLA-nak vagy az Unesco tagországoknak az Unesco-hoz kell folyamodniuk ezen ajánlások elfogadásáért.

Az ajánlások végleges szövege 1999. februárjában jelent meg az ICNBS WEB lapján. Azóta számos nyelvre lefordították, és közzétették nemzeti könyvtári (nemzeti bibliográfiai) honlapokon. Az Országos Széchényi Könyvtár honlapján hamarosan olvasható lesz a magyar nyelvű változat.

E beszámoló záró bekezdésében hadd idézzem Kurt Novaknak, a Német Nemzeti Könyvtár nyugalmazott igazgatójának néhány bölcs és szellemes gondolatát:

- sohasem lehet mindent uniformizálni, mert ha ez megtörténne, az már deformitáshoz vezetne; ahogyan ő fejezte ki magát: „total uniformity means deformity”, mégis
- a legfontosabb eredményként könyvelhetjük el, hogy az ISBD-ket világszerte nemzetközi szabványként fogadták el;
- a statikus dokumentumok közül – ha megjelennek elektronikus és nyomtatott változatban is – érdemes megőrizni a nyomtatottat;
- ne törekedjünk arra, hogy az azonos tartalmú kiadványok minden változatát megőrizzük, mert erre nem lesz pénzünk és energiánk;
- „networking or not working, that is the question” – azaz „hálózatban dolgozunk vagy nem dolgozunk, ez itt a kérdés”.

Úgy gondolom, nem lehet más választásunk és dolgunk, mint megfogalmazni nemzeti bibliográfiai feladatainkat a „hálózat világához” is alkalmazkodva.

Berke Barnabásné

(Az MKE Bibliográfiai Szekciójának 1999. június 10-ei ülésén elhangzott előadás írásba foglalt változata.)